

nek a levonása, legalábbis Jézus követői számára – kötelesség. Akkor is, ha olyasmire vezet, amit „Jézus nem csinált”.

Emellett persze készségesen elismerjük, hogy *Jézus elsődlegesen nem társadalmi reformer volt. De abból, ami elsődlegesen volt, tudniillik az Ige hirdetője* (vö. Mk 1,38), ez is következik. Ezért aztán nem akarunk megfedkezni arról, hogy az ítéleten elsősorban azt fogja számon kérni tőlünk, adtunk-e enni az éhezőknek (Mt 25,35), közvetlenül (pénzzel és élelemmel) és közvetve (adakozásra tanítva és felszólítva másokat is), olyan módon és olyan mértékben, ahogyan azt korunk lehetővé tette volna – és hogy békességszerzők voltunk-e (vö. Mt 5,9). És végső soron arról sem akarunk megfedkezni, hogy „nemcsak kenyérral él az ember” (Mt 4,4)...

(1985)

FARKAS ISTVÁN

AZ ALKALMAZKODÁS CSODÁJA

*Az Atya a magunk egészségében teremtett bennünket,
azért mindnyájunkat a magunk maradéktalan egészségében vár
vissza Magához,
és csak maradéktalan egészünkben fogad el...*
(Lénárd Ödön)

*Boldog akinek van lelke és az is, akinek nincs,
de fájdalom és szenvedés annak a sorsa, akiben csak csírázik.*
(Gurdjieff)

Amikor 1999-ben a napokig tartó ónos eső miatt fenn Dobogókőn és környékén egészen le a Normafáig mindent legalább tíz centi vastag jég borított, az eredmény katasztrofálisnak tűnt. Egész hegyoldalokról tűnt el az erdő. Azon a kis területen, amit fenn magunkénak nevezünk, legalább 15 csertölgy és gyertyán dőlt ki, tört derékba vagy vesztette el teljes koronáját. Napokig tartott a romok eltakarítása és hetekig a kidőlt fák feldolgozása, összevágása és behordása. A látvány elkésztetőnek és katasztrofálisnak tűnt. Amikor néhány évvel később a szomszédasszony eladta a maga részét, az új tulaj feljött, szétnézett és első teendője volt, hogy az összes maradék fát, egyetlen gyertyánt kivéve kivágatta mondván: nagyon rondák. Helyükre ezüstfenyőt és tujákat és orgonabokrokat ültetett, mert ahonnan jött, Sasalmon ezek voltak a régi, eladott kertjében.

Igen. Nem örültem én sem, bár mindent megtartottam, ami tavasszal úgy nézett ki, hogy van benne élet. Fenn a „kert” végében az egyik csertölgynek csak egyetlen ága maradt meg. Bíztam benne. Nemhiába. A következő nyár folyamán a régihez tapadva egy keskeny új törzs indult el letről a gyökértől. Rendszeresen feljártam hozzá, hogy gyönyörködjek életerejében. Mikor tavalyelőtt ismét eljegesedett fenn minden és újra törtek a

fák és az ágak, a csertölgy régi és új törzse már összenőtt, egybenőtt és így nem törte derékba a jég. Alkalmazkodott a körülményekhez, a nála nagyobb törvényéhez – mondjuk.

Ugyanakkor, ha másképp próbálom nézni – megfordulva -, akkor azt látom, hogy egy nagy egész – nevezük bioszférának -, minden pusztítónak látszó hatás ellenére feladata beteljesítésére még tovább táplál és fenntart önmagán belül egy egyedet. Nehéz így nézni. Nem így tanultuk.

*

Bármelyik mitológiát, vallási tanítást olvastam is, amely visszament a Kezdetben „ dátumig”, azt találtam, hogy akkor, ott valami, ami éppen volt, megváltozott. A Van valamit elhatározott, annak megfelelően cselekedett és a világ lett. Aztán leült pihenni és engedte – úgy, ahogy kigondolta, elhatározta és megteremtette, vagyis létrehozta - lenni. Ugyanakkor beszámolnak ezek az írások arról is, hogy miközben pihen, azok a törvények, amik mentén az egészet kigondolta, működtek és azóta is működnek: az eredeti döntés mentén a terv működik, bár látszólag világok születnek és pusztulnak el. Ezeknek az alapvető törvényeknek a neve, a száma és a működési területe ugyan változó, de a legtöbb „leírásban” kettőre vagy háromra korlátozzák.

Fellép egy szükséglet. Valami szűkössé válik vagy előre láthatóan le fog szűkülni vagy csak egy érezhető hiány lép fel valamiben, ami létkérdés. Nincs más megoldás: az áldozathozatal elkerülhetetlen. Valamit, ami eddig látszólag jól működött, de amiről kiderült, hogy rossz vége lehet, lesz, azt meg szükséges változtatni. És végiggondolva ott a megoldás. Fájdalmas, veszteséggel járó, erőt, energiát fogyasztó befektetés, de elkerülhetetlen. Létre kell hozni egy apparátust. Szó sincs szórakozásról, sem többlet bevételről, sem önkényes hatalomgyakorlásról és még jótékonykodásról sem. Egyszerűen szükséges. Ha valami érdekében, ami addig jónak tűnt nem kerül meglépésre a szükséges, akkor idővel fokozatosan esetleg végérvényesen leromlik, eltűnik.

Ugyanakkor az egész folyamat úgy van kitalálva, hogy a „megpihenő alkotó” terve az alapvető szükséglet, az alapvető hiány pótlására fokozatosan beépül a létrejövő „világokba”, vagyis minden világ és az azokon belüli létrejövő egyre kisebb önálló belső részvilágok ugyanazt a tervet tartalmazzák: amellet, hogy rövid vagy hosszabb létük fenntartásához a magasabb szintről mindent megkapnak, „érezkelik” az alapvető szükségletet, mely az őket magába foglaló világ közvetítésén keresztül beléjük épül, és a folyamatban a saját, kialakuló törvényeik alapján a helyüket is, így ezt a helyet mechanikusan vagy éppen fáradságosan be is töltik. Ez a kettős cél azonban ütközik egymással. A létrehozott egyedekben a folyamat fenntartásának, létük fenntartásának minden szinten egy ideig erősebbnek kell lennie, mint a közvetített alapvető szükséglet, hogy a folyamat ne álljon le. Így a fellépő véletlenek és mechanikus hatások

miatt eltérések jönnek létre, amikhez alkalmazkodást csak a felette lévő, az eltérülési pontot is magába foglaló szint képes figyelembe venni és az alapvető szükséglet igényének megfelelően hozzá alkalmazkodni, hogy az alapvető szükséglet betöltése ne csorbuljon. Mint egy kertben, ahol tavasszal a fák kirügyeznek, majd virágba borulnak és őszre megjelennek az érett körték, almák és szilvák. Vagy a konyhában a gazdaszony felügyelő szeme alatt lassú tűzön megfő a krumpli vagy a rizs. Minden teremtményben van egy „hívó hang”, hogy betöltse azt, ami, és a hívóban van egy remény, hogy igen, be fogja tölteni; és van egy „gravitáció” is. És a két ág, a „hívó” és a „gravitáló” minden pillanatban és minden ponton ütközik, áthatja és táplálja egymást. Vagy ahogy az alkimisták mondanák: ólom nélkül nem lehetne aranyat készíteni, de ehhez a készítéshez egy kis aranyra szükség van.

Ugyanakkor a rám ható törvények száma itt, ma – a gravitációtól, a nemiségen és feleségem szaván át a társadalmi és erkölcsi törvényekig – szinte korlátlan számú. A gondolat akkor ébredt bennem, amikor mindent saját életemben, élethelyzeteimben és környezetemben és magamban újra és újra tapasztalhattam. A gondolat természetesen nem bennem született, hanem nagy elődeim közvetítette befolyás hatására ébredt. Bár ezt lassan valamennyire megértettem, életem folyására alig volt hatással, mert ez az értés nem épült be az életgyakorlatomba vagyis lényembe. Nem vált bennem napi programmá. A fejemben maradt. Csak a személyes tapasztalatok és a megdöbbentő rácsodálkozások megerősítő hatása indított el lényem valódi helyének és lehetőségének keresésére. Szerencsére nem voltam egyedül.

*

Első ránézésre azt lehetne mondani, hogy minden esetben a kicsi, a gyengébb alkalmazkodik, igazodik a nagyhoz, az erősebbhez. Sok minden utal erre: történelmi-társadalmi- és természeti tapasztalatok, a mechanika törvényei, a pénzvilág törvényei, stb. Ugyanakkor van valami hatalmas minden egész mögött, ami hozzá viszonyítva állandó, de nem azért mert hatalmasabb és nagyobb és erősebb, hanem azért mert képes minden benne zajló apró változáshoz alkalmazkodni. Úgy is mondhatnám: „minden a javára válik”. Ez az állandó a folyamatos változás ellenére, a folyamatos alkalmazkodáson keresztül marad állandó. Olyan, mintha éppen a folyamatos változás éltetné, tartaná fenn.

Innen nézve, ahol én állok, a fejem számára a folyamatos változás minden általam belátható szinten káosznak látszik. Időben és térben érthetetlen, céltalan kavargás: születések, küzdelmek és pusztulások láncolata a galaxisoktól, rajtam keresztül egészen a molekuláig. Lehetséges-e másképp nézni? Hamvas szerint igen: „...minden ember minden mozdulatát a teljesen nyílt cél jellemzi, hogy az jó legyen, ami viszont annak az emberi létbe épített szándéknak felel meg, hogy azt a mértéket

érje el, amely mérték a gyakorlati célszerűségen messze túl fekszik.” (Metapoiesis)

*

A hetvenes évek legelején, amikor apám már jóval túl lépte a hetvenet fel kellett adniuk azt a kis kertet, amit húsz év alatt egy köves talajú „szemétteléből” Paradicsomkertté varázsoltak. Mint az egyszerű emberekben, bennük is élt az a vágy, amire az Evangéliumok is utalnak: a rossz talajt termékennyé tenni, hogy a mag megeredhessen és gyümölcsöt hozzon. Apám állapota azonban az ötvenes években elszenvedett pszichikai behatások következtében romlani kezdett. Így anyám, aki már maga is hatvan felé járt, érzekelve a szükségletet, miszerint egy egész életében aktív és a jó hegyi levegőt szerető ember hátralévő éveit nem töltheti egy harmadik emeleti bérlakásban, keresni kezdett. Elmondása szerint érezte, hogy mindaz, ami apámban élete során létrejött és összegyűlt – beleértve utódaira és környezetére gyakorolt hatását is -, gyengülő fizikai állapota ellenére is még gazdagodhat, lénye még teljesebb. Eladta a kertet és barátnői unszolásának köszönhetően közösen megvettek egy kis erdőszt Dobogókőn, majd azt felosztva, felépíttettek rá egy-egy kis téglaházat. Apám, utolsó tíz évében nyaranta rendszeresen itt, ebben a kicsit másféle Paradicsomban töltött anyámmal néhány hetet. Amikor apám lelke visszatért teremtőjéhez és már anyám erőnléte is gyengülni kezdett, kérdésére, hogy mi legyen az erdő sorsa, válaszunk ez volt: igen, vállaljuk! Ennek az igennek akkor még semmi más, csak érzelmi alapja volt. Korábban egy évet – szükségből – itt laktunk és minden nehézsége ellenére erősen hozzákötődtünk. Nem akarom részletezni, de lassan, fokozatosan átadódott belém, belénk is az az érési folyamat, gazdagodás amiről anyám, apámmal kapcsolatban kezdetben álmodott és beszélt. Honnan jött belé? Vagy már benne volt? Ki tudja. Az ő létezése, maga a lénye is gazdagodott még utána majd harminc évig. Pedig eltérés még a kerttel kapcsolatosan is volt elég. Ezt sem részletezem, csak néhány pont: örökösök, barátnők halála, gyengülő fizikai állapot, az erdő pusztulása, építkezések, „fázom, cseréljük el valami melegebb helyre!”. És mégis! Az eltérések, sérülések pont úgy kivédésre kerültek, ahogy a csertölgynél. És a lehetőség a mai napig fennáll: a gondolat, miszerint mindennek ellenére, valami nála nagyobb, létezése által még gazdagodhat, mert a nála nagyobb, az őt magába foglaló emlékszik még arra, hogy az alapvető törvény ezt számára lehetővé sőt, szükségessé is teszi. Így képes, egyenesen kötelel a nagyobb alkalmazkodni a benne belül lezajló változásokhoz. Ezért a benne lévő, a részeit újra és újra hívja szükséglete - feladatuk, hivatásuk, létük - beteljesítésére.

*

Különös, hogy erre a szemléletre őseink még emlékeztek – talán azért, hogy továbbadják nekünk:

„A rábaközi hagyatékban természettudományos pillérű ama meggyőződés is, hogy anyag és szellem nem ellentétek, hanem különbségek: a szellemanyag (ma úgy mondhatnók: energia) más-más megjelenési formái.

Az emberekbe is ebből jutott és jut, közvetve, vagy közvetlenül. Ez a szellemanyag adagolható-szétosztható, összeadható, átadható... Csak az a szellemkvantum vesz kárba, mely a sátánhoz jut. Ezáltal az Istenség anyaga fogy. A fogyást, végül is az Élet Egyensúlyának fölborulását elkerülendő az Istenségnek épp úgy szüksége van az ember támogatására, mint az embernek Istenére... A teremtésmondák szerint a „nem eleven világ” tehát a fogható anyag teremtésére „ráment” az Istenek szellemanyagának harmada.. (Az emberben) ez az energia szellemkvantummá alakul át. Az egyén szellemi gazdagsága növekszik. Az energiát szervezete étel-ital (levegő és benyomások) formájában pótolja, hogy annak egy része ismét tudássá változzék és ily módon visszakerüljön az istenség Érzelmi és Értelmi szellemanyagába” - írja Máté Imre a Yotengrit 1. könyvében, 2004-ben.

Ugyanakkor biztató az a szemléletváltás, ami ezzel kapcsolatban itt-ott a mai tudományból is eljutott hozzám: Mára minden megváltozott. A közben eltelt húsz évben a fizikusok, matematikusok, biológusok és csillagászok felállítottak egy másfajta gondolatsort. Az egyszerű rendszerek komplex viselkedésűvé válhatnak; a komplex rendszerek meg viselkedhetnek egyszerűen. És ami a legfontosabb: a komplexitás törvényei egyetemes érvényűek, és egyáltalán nem függenek a rendszert alkotó atomok sajátosságaitól. (James Gleick: Káosz, 1987. 223.o)

Vagyis az eddig általam, a fejem által káoszknak gondolt folyamatokba bele van rejtve a komplexitás törvénye, vagyis a rend.

A törvények az isteni együttműködés eredményei: Isten kitalálja a szimmetriákat – és az ördög a szimmetriák megtörését. Így megy a világ: a Semmiből az anyag felé. Egyedül az ember képes ezt a folyamatot megfordítani. (Basarab Nicolescu, 1986).

A szimmetria – bármily távan vagy szűken is értelmezük – egyike azoknak a fogalmaknak, amelyek segítségével a történelem folyamán az emberek igyekeztek a rendet, szépséget és tökéletességet megérteni és megvalósítani. (H. Weyl)

Amikor laikusként először csodálkoztam rá a Lorenz-attraktorra és a pillangó-hatásnak nevezett elvre, akkor mintha felreppent volna bennem valami áhá-szerű.

*

Jézus tanítása erről a csodás alkalmazkodásról olvasatomban ez: a belénk vetett, lehelt kicsiny magot, kicsiny testvért táplálni, hogy felnőjön és gyümölcsöt hozzon; a termést csűrbe gyűjteni, amit nem lopnak el s amit betakarítani angyalok jönnek. Hirdetni az örömhírt, ezt a bárki számára nyitott lehetőséget, mert sok az aratni-

való, amire fenn szükség van. Ő is visszaviszi, amit összegyűjtött és helyet készít a tanítványai gyűjtésének is. Aki nem gyűjti ezt az „anyagot”, attól még azt is elveszik, ami je volt és annak adják, akinek sikerül többet gyűjtenie. Boldogok, akiknek nincs tele mindenféle limlommal a csűrje, mert abba lehet gyűjteni. Ők lehetnek a jó föld, ha..., ha kitisztítják a kertjüket, befogadják a magot és engedik fává, majd termést hozó gyümölcsössé, „megtelt csuporrá” válni. Isten jobbán állnak majd – mondja a keresztény tanítás. Hogy ezt Jézus honnan vette – az Atyától hozta, tanulmányai révén kapta, vagy éppen a Jordánál „esett rá” -, azt nem tudom, de nem is lényeges. Át volt itatódva vele és egyre jobban és jobban, egyre nyilvánvalóbban élte környezete és tanítványai elé ezt a megnyilvánulásaiban egészen más célú, együtt-érző, együtt-tudó, türelmes, irgalmas, figyelmes, tisztán látó, előrelátó, rendíthetetlen más lényt azért, hogy lássák: hogyan szükséges és lehetséges a felettük lévő és ugyanakkor a körülöttük lévők számára harmóniában élni.

*

Mit is gyűjteni? „Szitáló ködnél finomabb szellemanyagot” – ahogy a rábaközi hagyomány mondja? „Harmatozzatok égi magasok...”, ahogy Adventkor énekelve kérjük? Szeretetet a jót-cselekvésre, ahogy a keresztény hagyomány mondja? Vagy a másik oldal szemlélete szerint: befektetni egy kis, vagy éppen jelentős anyagi javat, hogy az egyre szélesebb és egyre sokoldalúbb hálózat révén egyre több és több javat (vagyis hatalmat, tekintélyt, sikert és gazdagságot) fialjon. Az előbbi „szellemanyagra” azonban, ha összegyűlt, minden a világban igényt tart, mert tápláló, mozgató, építő, élető, aktív. Az utóbbi folyamat is erre épül. Nagy munkát igényel, hogy ne szétszóródjon a világban, hanem az emberben összegyűlhessen. Ha összegyűlt, akkor hat az elmén át a lényre és a világban is. Olyan mértékben, hatáskörben és irányban hat, ahogy a minősége, a mennyisége és a felhasználó szánt szándéka, vagyis lénye minősége azt lehetővé teszi. Természetes megnyilvánulása a világban: az összegyűjtött belső bőségből kifejlődik egy „másmilyen test”, aminek a jellemzője már az adás, a gyengébb szolgálata és a türelmes szelídség vagyis, az együttérzés és az objektív értelem – vagyis a szeretet; vagy éppen az ellenkezője: a külső bőséghez még szerzés, érte marakodás és vele hatalmaskodás, – vagyis a világiakban gyarapodás, azaz pusztán az élet, benne az én szolgálata. Ha a befogadó nyitott a kiapadhatatlan forrásra, ez az anyag nem fogy el, hanem benne összegyűlik és „testet ölt”. A forrás közös minden élő lénynél, de a befogadás minősége, a hogyanja a döntő: a táplálék, a levegő, a benyomások és befolyások felvételének hogyanja. Mindent a Földtől, a Naptól és környezetünkől, a bioszférától – vagyis egy magasabb szintről kapunk. Azonban ez a megnyílás és összegyűjtés az embernél, bár a legfinomabb komponensek ösz-

szegyjűjtése egyedül neki lehetséges itt a Földön, valamilyen ok folytán nem megy magától. Állandó éber összeszedettséget igényel, hogy megnyíljon, hogy ami el akarja dugaszolni (reakció, ítélet, félelem, megszőkás) folyamatosan kipucolásra kerüljön és ami össze-gyűlt az ne szóródjon csak úgy szét. Folyamatos munka és önként vállalt szenvedés mindkét esetben. A gyűjtő lényé minőségén fordul minden. Aki nem gyűjt, szét-szór és ezzel lehetővé teszi a gyűjtőknek a többet gyűjtést. A felhasználás iránya pedig az egyéni emberen magán múlik. Egyre nagyobb, keményebb, erősebb, okosabb, ellenállóbb, zártabb mag lesz belőle; egyre jobban szétfolyó, leromboló megsemmisülő lény lesz belőle; vagy elindul a tudatos figyelem, vagy csak a nem-szét-szórás hatására egy folyamat: a kemény talajt felszántják, a köveket kihordják belőle, a tuskés bozótot eltakarítják, hogy a mag elhalva a jó földben kihajtszon, lombot növevssen, virágba boruljon, majd termést hozzon minden szint számára, amivel kapcsolatban van – csak úgy. Látszólag, egy ponton túl az egész magától történik. Különös módon a folyamat létrehozásának és működése fenntartásának törvényei ugyanazok mindkét esetben. Az iránya más: lefelé vagy felfelé, avagy kifelé vagy befelé. Más szóval: egyre több külső törvénynek alárendelődni, vagy megszabadulni néhány általános törvénytől és ezáltal egy magasabb törvényi rendnek engedelmesskedni. Nagyon szemléletesen ír erről az első szemléletről Hamvas Béla Veress Józsefhez írt levelében:

Mi az ami ma történik? Szellemmentes elzárkózás a teljesség elől. Ma az élet a létezés kizárólagos lehetősége. Az élet pedig az egész létezésnél határtalanabban szűkebb. A halál után való megsemmisülés gondolata az embert a végsőkig felizgatta. Az ember az életre mint az egyetlen lehetőségre veti magát, azt kifosztja és kiszajtolja és kirabolja. Íme az elszegényedés, a megromlás, az elsötétedés, a vizsály, a mohóság, a sorvadás, a pusztulás oka.

Ami a Földet, majd rajta a mérhetetlenül gazdag bioszférát és benne az embert valamilyen céllal – egy alapvető szükséglet érdekében – létrehozta, annak folyamatosan alkalmazkodnia szükséges a Föld, a bioszféra és benne a maga is változó és változást is okozó emberhez, hogy az alapvető szükséglet betöltésre kerüljön. Egy ideig. Minden pillanat egy kísérlet. Sikerült? De más egy galaxis pillanata, más egy csillagé és más a Földé. És más a visszatérő ágon is minden szint pillanata. Mára már nagyon sokat tudunk a Föld alkalmazkodásáról a Naphoz, a Holdról a Földhöz, a bioszféra alkalmazkodásáról a Holdhoz és egyre többet az emberiség életvitelének alkalmazkodásáról a bioszférához. De ki figyel ma a visszatérő ág alapvető szükségletére is? Képes vagyok-e megállni és csak lenni - néha? Csak venni a levegőt és betölteni a helyemet? Mennyi időm is van még hátra?

*

Hogyan ír erről a fordított szemléletről a maga lehetőségei szerint egy mai biológus, Lynn Margulis Az együttélés bolygója című könyvében:

„A Gaia nem más, mint bolygónk szabályozott felszíne, amely szüntelenül új környezeteket és új organizmusokat hoz létre. A bolygó nem emberi, és nem tartozik az emberekhez. Minden találékonyság ellenére sincs olyan emberi kultúra, amely meg tudná ölni az életet a bolygón, még ha megpróbálná is. Sokkal inkább az egymással kölcsönhatásban lévő ökoszisztémák hatalmas gyűjteménye. A Földanya, mint a Gaiában szabályozott élet, áthat minden egyedi organizmust. Az emberi lények nem az élet központjai, mint ahogyan egyetlen más faj sem. Még csak azt sem mondhatjuk, hogy az emberek központi szerepet játszanak az életben. Mi csak egy hatalmas, ősi egésznek újkori, gyorsan növő része vagyunk...

A gaiái – az emberiséget tekintve – se nem gonosz, se nem gondoskodó; csupán egy kényelmes, jól alkalmazható nevet jelent az egész Földet érintő jelenségekre, mint a hőmérséklet, savasság/lúgosság és gázösszetétel szabályozás. A Gaia egymással kölcsönhatásban lévő ökoszisztémák sorozata, melyek végül is egy, a Föld felszínén működő hatalmas ökoszisztémát alkot. Ennyi és nem több...”

Ennyi és nem több – mondja a biológus. Nem is mondhat ennél többet. De belül, a „szíve mélyén” talán ott marad a nyitott kérdés: miért, vagyis minek a szolgáltatásban szabályozott? És talán még ez is: hol a helyem benne?

A Földön – ezen az elenyészően kicsiny bolygón, az ezermilliárd galaxis közül az egyik, a Tejút ezermilliárd csillaga közül egyiknek a bolygóján - ahogy a tudomány mondja - valamilyen oknál fogva kialakult egy bioszféra, amit a Naprendszer belső együttműködése tart fenn valamilyen magasabb cél érdekében. Ezen belül minden emberi lénynek egyenként is kialakul egy „bioszférája”, amit egy más jellegű, felette lévő nagyobb egész szükséglete hoz létre. Ez a egyéni bioszféra – nevezzük így -, mint minden földi élőlényé vagy csak a földi bioszférát szolgálja, vagy alkalmassá válik, mert erre is teremtve lett ezen túli szolgálatra is, amit viszont a földi bioszféra működését irányító automatikusan működő erők az ember szabad döntési lehetősége miatt nem támogatnak, csak működésükben mindenkor alkalmazkodnak hozzá, mint lehetőséghez (pl. fenntartják a hőmérsékletüket). A forrás közös, de az irány ellenkező. Egyedül azáltal válik lehetővé ez a fajta szolgálat, ha ez a szabad döntési lehetőség az egyénileg értett és érzett nála nagyobb alapvető szükségletre irányul.

Erről az együtt-értési és egyben együtt-érzési lehetőségről beszélnek nagy tanítóink többféle fogalmazásban:

„a szív” hangja, a lelkiismeret hangja, a valóság megvilágosodott látása, a lélek működése, stb. És ez egy nagyon egyszerű, hétköznapi követelmény: olyan, mint amikor egy zöldségeskofa, ha nem ismeri környezete igényeit, szokásait, lehetőségeit és szükségleteit, mint zöldséges tönkremegy.

*

Kérdésem most már kezd körvonalazódni. Mi akadályozza meg az egyszerű emberi lényt, amilyen vagyok, az alapvető szükséglet érzékelésében: értésében és érzésében? És másképp feltéve ugyanezt: mi teszi, tette lehetővé ezt az érzékelést azoknak, akik régen és ma ennek megvalósult lehetőségéről lényükön keresztül tanítanak minket? Ma már az első kérdésre is feleletet adhat a tudomány.

Joachim Bauer: Testünk nem felejt című könyvében így ír erről a kérdéstről (*dőlt betűvel*):

Nagyon szemléletes példa a hernyó, amelyből végül pillangó lesz. Hiába olyan, mintha a világozó zöld hernyó és a tarkabarka lepke két teljesen különböző élőlény lenne, valójában ugyanaz az örökítőanyaguk!

Minden egyes embernek a Földön – vallása, képzettsége, kora, neme, bőrszíne különbözősége ellenére - 100%-ban azonos az alapvető örökítőanyaga. Mégis, ahány személyiség, ahány vallás, ahány kultúra, mind más. Akkor mi az, ami közös?

Embereknél is bebizonyosodott, hogy az epigenetikus (élmények és tapasztalatok révén bizonyos genetikai reakciómintákat hosszú távú állandósulása) történésekre – és ezáltal az egészségünkre – hatást gyakorol a táplálkozás. Az utóbbi évek vizsgálatai azt támasztják alá, hogy korántsem egyedül a táplálkozás az emberek egészségére ható epigenetikus hatás. A tudományos vizsgálatok azt bizonyítják, hogy a lelkileg átélt események meg tudják változtatni az epigenetikus mintázatokat az örökítőanyagunkban, és tartós, hosszú távú hatásokat gyakorolhatnak a fontos gének leolvashatóságára. Mindenekelőtt azokat a hatásokat sikerült igazolni, amelyeket a szerető – vagy éppen hiányos – kora gyermekkori gondoskodás fejt ki az agyi génekre...

Vagyis azt mondja, hogy nem mindegy milyen táplálékot: élményt, tapasztalatot, ételt, benyomást, befolyást kapunk és veszünk magunkhoz, vagyis fogadunk be már a kezdetek kezdetén („nemcsak kenyéren él az ember...”).

Mint ezekből a példákból is látszik, az emberek egy közös emberi jelentéstérben élnek, aminek révén intuitíve megérthetjük mások érzéseit, cselekvéseit és szándékait. Az utóbbi években kristályosodott ki az az új felismerés, hogy a tükroneuronok hálózata biztosítja azt az idegrendszeri hardvert, amely ezt a jelentésmezőt lehetővé teszi. Ez a rendszer rendkívül felhasználóbarát. Spontán módon működik, és mindenekelőtt független attól, hogy működtetjük-e az elemző értelmünket. Az elemző értelem egyébként kimondottan hátrányos is lehet, ami-

kor intuitíven akarjuk felismerni, mi a helyes. Az intuíció is, az értelem is félrevezethet bennünket, ha csak az egyiket használjuk a másik nélkül...

Ha jól értem, azt mondja, hogy van bennünk egy erős, intelligens, gyors és az elemző, aktív gondolkozásunktól független idegi rendszer, amit a közösség érdekében közös jelentéstér alakít ki minden benne élő emberben. *Ugyanakkor nincs az a racionális elemzés, amely képessé tenne bennünket arra, hogy egy másik embert empatikusan, vagyis együttérző perspektívából megértssünk... Hogy milyen fontos szerepet játszik az intuitív módon elérhető, közös jelentéstér, amelyben kölcsönösen felismerjük egymást mint embert, az legkésőbb ott mutatkozik meg, ahol nincs vagy már nincs meg ez a kölcsönösség. Ha az ember nem tudja azt érezni, hogy ugyanabban a jelentésmezőben él, amelyben a többiek otthon érzik magukat, akkor ebből problémák adódhatnak.*

Ugyanakkor azt mondja – ha jól értem -, hogy van egy u.n. intuitív képességünk is, ami közösségi szinten képes együtt érezni, figyelmes és türelmes lenni másokkal és ez a két rendszer (az idegi és az intuitív) teszi lehetővé, hogy súrlódásmentesen éljünk egymás mellett. *Azzal, hogy a tükroneuronok rezonálni kezdenek, és ráhangolódnak a megfigyelt cselekvésekre, többet is tesznek annál, mint pusztán spontán módon érthetővé teszik számunkra a megfigyelt cselekvéseket. A tükroneuronok egy jelenet megfigyelt részeit ki tudják egészíteni egy nagy valószínűséggel bekövetkező teljes sorrá. A cselekvésvezérlő idegsejtek által tárolt programok nem légből kapott, hanem tipikus sorozatok, amelyek az észlelő egyén összes korábbi tapasztalatán alapulnak. Mivel az ilyen cselekvéssorok túlnyomórészt megfelelnek a társadalmi közösséget alkotó összes tag tapasztalatainak, ezért a cselekvésvezérlő neuronok egy közös interszubjektív cselekvési és jelentésmezőt hoznak létre.*

Vagyis, ha jól értem, van bennünk egy olyan valami, ami mindent megtesz azért, hogy a korai éveinkben megkapott - társadalmilag elfogadott vagy sem - helyesnek vélt úton tartson bennünket. Nála van minden erő, hiszen egy villámgyors idegi hálózaton keresztül, minden mérlegelés nélkül a bejövő ingerek alapján a szokásossá vált és elfogadott elvek szerint automatikusan indítja a reakciót, a cselekvést. A hardver igen felhasználóbarát, mert mindig az a célja, hogy az irányított szervezet a megismert közösség elvárásainak megfelelően cselekedjen. Önfenntartó is, hiszen a közösen kialakított jelentésmezőt is ez a közös atmoszféra biztosítja minden egyes ember számára. Legalább is az estek nagy részében így működik.

Igen. Azt gondolom, most már talán jobban értem. Ez az igen felhasználóbarát hardver az, ami minden más szemlélet lehetőségét – például az említett alapvető szükségletre hangolódást - megakadályozza. Miért gondolom ezt? Hát ki tudná őt megkerülni? Ki tudná őt

másra rávenni, mint amit beleégetett az évtizedes, évszázados társadalmi szokás, minta, elvárás, törvények? Igen. Talán egy új program. De ki lenne a programozó? Jelentkező van rá elég – kint, kívülről és ha őszinte vagyok belül is: én, én, én... Igen. Ettől óvnak minket nagy tanítóink. A külső programoktól és a külső programozóktól valamint önmagunktól is. Akkor van-e más lehetőség? Vagy marad szegény felettünk lévő, befogadónk számára az ehhez, a számára alig érthető kautikus változásokhoz való folyamatos alkalmazkodás?

*

Igen. Tanítóink azt mondják, hogy van. Az egyik így: Kezdetben legyen egy belső, ideiglenes intéző, akire szolgatársai hallgatnak és aki felügyeli a munkájukat, miközben áll az ajtóban és várja uruk érkezését, aki a birtok gazdája és akit a birtok minden javának felszolgálásával fogadnak. Ugyanakkor az úr, ha megérkezett maga is szolgálni fog: megjutalmazza a szolgálókat és maga szolgálja fel a nekik megfelelő táplálékot.

A másik így: Az élőlények száma végtelen, fogadom, hogy mind megszabadítom. A félrevezető gondolatok és érzelmek világa kimeríthetetlen, fogadom, hogy mind elkerülöm. Az igaz tanok sora megszámlálhatatlan, fogadom, hogy mind megtanulom. A felébredés útja bejárhatatlan, fogadom, hogy szüntelenül járom.

A harmadik meg így: Száz meg egy vezetője van a szívnek, közülük felfelé csak egyetlen vezet. Halhatatlan égbe ezáltal jutunk, kifelé ágaznak mind a többiek. A hüvelyknyi Ember a legelső Lélek, minden lény szívében megtalálható. Tépd ki hát bátran, mint a nádat a gazból, tudd, Ő a tiszta, Ő a Halhatatlan, tudd, Ő a tiszta, Ő a Halhatatlan.

S a negyedik – ismeritek: Jónak kell lenni!

Akinek van füle a hallásra, hallja meg! – tették hozzá tanítóink.

Kőbánya, 2017. Karácsonya

RANIER MARIA RILKE

TOLL ÉS KARD

Egy szoba sarkában állt egy kard. Pengéjének csillogó, acélos felülete, melyet a napsugarak érintettek, vörös fényben tündökölt. A kard büszkén tartott szemlét a szobában; látta, hogy minden az ő ragyogásában gyönyörködik. Minden? — Mégsem! Ott feküdt az asztalon tétlenül a tintatartónak dőlve egy toll, amelynek legkevésebbé sem jutott eszébe, hogy annak a fegyvernek villogó fensége előtt hajlongjon. Ez bosszantotta a kardot, így kezdett tehát beszélni:

— Hát ki vagy te, te semmirekellő, hogy nem hajolsz meg ragyogásom előtt, és nem csodálsz, mint a többiek? Tekints magad köré! Minden eszköz hódolattal áll mély sötétségbe burkolózva. Engem, egyedül engem

választott ki kedvencül a fényes, boldogító Nap; engem kelt életre kéjes lángcsókjaival, s én megjutalmazom őket, miközben ezerszeresen sugározom vissza az ő fényét. Csak hatalmas fejedelmeknek jár ki, hogy csillogó öltözetben belépjenek ide. A Nap ismeri hatalmat, ezért borítja vállaimat sugarainak királyi bíborával.

Mosolyogva válaszolt erre a megfontolt toll:

— Nézd csak, milyen öntelt és büszke vagy, és hogy pöffeszkedsz kölcsönzött csillogásodban! Ám mi ketten — gondold csak meg — egészen közeli rokonok vagyunk. Mindkettőnket a gondoskodó föld szült, az őslapotban talán mindketten ugyanannak a hegynek mélyében feküdtünk egymás mellett — évezredekén át; mígnem a buzgó emberi szorgalom föl nem fedezte azt a hasznos érceret, amelynek alkotórészei voltunk. Mindkettőnket kivettek; nekünk, a durva természet akkor még esetlen gyermekeinek a gőzölgő tűzhely heve fölött, a kalapács hatalmas ütései alatt a földi tevékenység hasznos tagjaivá kellett válnunk. És így is történt. Te kard lettél — nagy és erős hegyet kaptál; nekem, a tollnak, vékony, finom hegy jutott. Valóban alkothattunk és hathattunk, csak fénylő hegyünket kell benedvesíteni. Neked vérrel, nekem — csupán — tintával!

— Ez a tudálékos modorban tartott beszéd — vágott most közbe a kard — igazán nevetésre késztet. Ez éppen olyan, mintha az egér, ez a haszontalan állatka, az elefánttal való közeli rokonságát bizonygatná. Az beszélné így, ahogy te! Mert az elefánthoz hasonlóan annak is négy a lába, sőt az ormányával is nagyra van. Így azt hihetnénk, egy kicsit rokonok! Te most, kedves toll, igen ravaszul és számítón csak azt nevezted meg, amiben hasonlítok hozzád. Ám én elmesélem neked, mi az, ami megkülönböztet bennünket. Engem, a villogó, büszke kardot, egy merész, nemes lovag övez derekára; téged azonban, téged egy öreg írnokocska tűz hosszú száráfüle mögé. Engem az én uram erős kézzel ragad meg és hordoz az ellenség soraiban; én vezetem át őt. Téged, legjobbjik toll, a te magisztered vezet reszkető kézzel a megsárgult pergamen fölött. Én rettenetes dúlást végzek az ellenség között, bátran, vakmerően szökkenek hol erre, hol arra; te örökös egyhangúságban kaparászol a pergameneden, és fikarcnyit sem merészkedsz letérni arról a pályáról, amelyre a vezető kéz óvatosan irányít. És végül, végül - eróm fogytán - ha megvénülök és gyöngé leszek, hősökhöz méltóan fognak tisztelni, közszemlére tesznek ki az ősök arcképcsarnokában, és csodálnak. De mi történik veled? Ha urad elégedetlen, ha megöregszel, és vastag vonalakat húzva kezdesz mászni a papíron, megfog, letép a szárról, amely támaszod volt, és elhajít, hacsak nem gyakorol kegyet, és pár nővéreddel együtt néhány krajcárért el nem ad egy ócskásnak.

— Néhány vonatkozásban — szólt közbe nagyon komolyan a toll — nincs igazad. Hogy engem gyakorta